

**АТЕНТАТЪТ В ХРАМ „СВ. НЕДЕЛЯ“ И
ПЪТЯТ КЪМ ЗЛОДЕЯНИЕТО НА БКП**

**Пане Бичев
Надвечерието на атентата.
Велики четвъртък 1925 год.**

© Вили Лилков, *автор*
© Дамян Дамянов, *дизайнер на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2024

ISBN: 978-954-28-4702-1

Вили Лилков

**АТЕНТАТЪТ В ХРАМ „СВ. НЕДЕЛЯ“
И
ПЪТЯТ КЪМ ЗЛОДЕЯНИЕТО
НА БКП**

Пане Бичев

**НАДВЕЧЕРИЕТО
НА**

АТЕНТАТА

**ВЕЛИКИ ЧЕТВЪРТЪКЪ
1925 год.**

 ciela

СЪДЪРЖАНИЕ

Благодарности.....	7
Използвани съкращения.....	11
За книгата.....	15
1. БКП ПО ПЪТЯ КЪМ „КЪРВАВИЯ ВЕЛИКДЕН“ (1919–1925)	21
1.1. Подчиняване на Коминтерна	21
1.2. В услуга на съветското разузнаване	27
1.3. Пари и оръжие от Коминтерна	30
1.4. Въстание по поръчка на Москва	34
1.5. Отново пари от Москва, терор и убийства	45
1.6. Организираното разбойничество	53
1.7. Реакцията срещу терора	59
1.8. Дружбата на единифронтовци	64
1.9. Атентатът	67
1.10. Съдебният процес.....	82
1.11. Признанията на злодеите и тяхната съдба.....	92
2. КОШМАРЪТ НА ЧЕРВЕНИТЕ ТЕРОРИСТИ	107
3. НАДВЕЧЕРИЕТО НА АТЕНТАТА. ВЕЛИКИ ЧЕТВЪРТЪКЪ 1925 ГОД.(Разкриване нелегалнитъ апарати на комуниститъ)	121
Предговор.....	123
Някои предварителни бележки	124
Разкриване на Младежката нелегална комунистическа организация	128
Разкриване на Централния комитет и поделенията му	150
Заключение	275
4. ПРИЛОЖЕНИЕ.....	287
4.1. Жертвите на атентата	287
4.2. Биографични бележки	294
4.3. Източници	343

БЛАГОДАРНОСТИ

Изказвам благодарност на служителите от Музея на МВР и Комисията по досиетата за оказаното съдействие при изучаване на архивните документи за Пане Бичев; на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив за възможността да се запозная с оригинала на книгата „Надвечерието на атентата. Велики четвъртък 1925 год.“, както и на Розета Бичева – правнучка на Пане Бичев – за предоставените снимки и свидетелства.

Специални благодарности на професор Веселин Янчев и доцент Светослав Живков за направените препоръки, както и на професор Владимир Жобов за ценните редакционни бележки.

Благодаря и на издателство „Сиела“ за професионалния подход при издаването на книгата и ползотворното ни сътрудничество през годините.

Професор Вили Лилков

***„Атенатът в черквата „Св. Неделя“
по безчеловечие няма равен на себе си.“***

В-к „Слово“, 30 април 1925 г.

***„Понеже искахме да ги избием с детонация,
аз казах да се даде отровен газ и да ги изтроем.
Дадох един килограм димяща сярна киселина и
казаха че тя е достатъчна. И наистина много
от ранените измряха вследствие отравянето.“***

Петър Абаджиев

***„След атентата един-два дена беше
голяма радост всред другарите.“***

Димитър Златарев

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

а.е.	– архивна единица
АБПФК	– активен борец против фашизма и капитализма
Ами	– разузнаване сред армията
Анти	– антимилитаристическа дейност
БАН	– Българска академия на науките
БЗНС	– Български земеделски народен съюз
БКМС	– Български комунистически младежки съюз
БКП	– Българска комунистическа партия
БКФ	– Балканска комунистическа федерация
БНА	– Българска народна армия
БРП(к)	– Българска работническа партия (комунисти)
БРСДП	– Българска работническа социалдемократическа партия
БСДП	– Българска социалдемократическа партия
ВКП(б)	– Всесъюзна комунистическа партия (болшевики)
ВДРО	– Вътрешна добруджанска революционна организация
ВМРО	– Вътрешна македонска революционна организация
ВМОРО	– Вътрешна македоно-одринска революционна организация
ВО	– Военна организация
ВТРО	– Вътрешна тракийска революционна организация
ВТУ	– Великотърновски университет
в-к	– вестник
ген.	– генерал
ген.-лейт.	– генерал-лейтенант
ГПУ	– Главно политическо управление на ГРУ
ГРУ	– Главно разузнавателно управление (съветско военно разузнаване)
ДИО	– Държавно индустриално обединение
ДИП	– Държавно индустриално предприятие
ДС	– Държавна сигурност
зам.	– заместник
ЗБ на ЦК на БКП	– Задгранично бюро на ЦК на БКП
ЗЗД	– Закон за защита на държавата
ИБ	– Изпълнително бюро

ИБ на ЦК на БКП	– Изпълнително бюро на ЦК на БКП
ИК	– Изпълнителен комитет
ИККИ	– Изпълнителен комитет на Комунистическия интернационал
Коминтерн	– Комунистически интернационал
л.	– лист
МВнР	– Министерство на външните работи
МВРНЗ	– Министерство на вътрешните работи и народното здраве
МОПР	– Международна организация за помощ на революционерите
НБУ	– Нов български университет
НЗЗНВ	– Наредба-закон за защита на народната власт
НКВД	– Народен комисариат на вътрешните работи (Народный комиссариат внутренних дел, рус.)
н.г.	– настояща година
НРБ	– Народна република България
НС	– Национален съвет
ОК	– Окръжен комитет
ОНС	– Обикновено народно събрание
оп.	– опис
ОФ	– Отечествен фронт
ПБ	– Политбюро
полк.	– полковник
подп.	– подполковник
РАЗВРО	– Връзки и разузнаване (общо разузнаване)
РКП(б)	– Руска комунистическа партия (болшевики)
РСДРП	– Руска социалдемократическа работническа партия
с.	– страница
сп.	– списание
с.г.	– същата година
ТАСС	– Телеграфна агенция на Съветския съюз
т.с.	– тесни социалисти
т.ч.	– това число
УС	– Управителен съвет
ш.с.	– широки социалисти
СБП	– Съюз на българските писатели
СССР	– Съюз на съветските социалистически републики
СУ	– Софийски университет

ЦДА	– Централен държавен архив
ЦК	– Централен комитет
ЦК на БКП	– Централен комитет на Българската комунистическа партия
ЧК, ЧЕКА	– Извънредна комисия, рус.
ШЗО	– Школа за запасни офицери

ЗА КНИГАТА

През 1931 г. в София излиза от печат книгата „Надвечерието на атентата. Велики четвъртък 1925 год.“ с подзаглавие „Разкриване нелегалнитѣ апарати на комуниститѣ“, подписана с името „Бившѣ полицаи“. Тя включва девет брошури, в които са описани действията на БКП по организацията и извършването на зловещия атентат в храм „Св. Неделя“ от 16 април 1925 г., разкриването на тяхната конспирация от полицията и признанията на част от арестуваните терористи.

Автор на книгата е Пане Бичев (1885–1944), главен инспектор в „Обществена безопасност“ в полицията на Царство България, един от най-големите български полицаи до 9 септември 1944 г. Пане Бичев приживе получава много високо признание поради изключителните си успехи в борбата с криминалната и политическата престъпност, включително и с тероризма на комунисти и анархисти. През м. октомври 1944 г. той изчезва безследно, а книгата му е иззета от всички книжарници и библиотеки и е включена в списъка на забранената литература. Единични бройки от нея остават в секретните фондове на някои библиотеки.

Атентатът в софийския храм е предшестван от Септемврийския метеж; от четническото движение на комунисти, дружбаши, анархисти и разбойници, което по бруталността на извършените зверства надхвърля човешките представи за жестокост; от редица политически убийства, извършени от нелегални терористи. Всички тези престъпления са координирани от емисарите на Коминтерна и са извършени от хора, обучени в терористични школи в СССР, и от техните помагачи в България¹, за което те получават заплати и парични награди от БКП, а парите и оръжието за тези престъпления се осигуряват основно от Москва.

¹ Някои от тях, макар и с български произход и членове на БКП или БКМС, стават съветски граждани и членове на Руската комунистическа партия – болшевики.

Опитът на комунистите да скрият истината и да представят „Кървавият четвъртък“ като дело на отделни „луди глави“ от тяхната партия в крайна сметка не успява. Всички документи и свидетелства на съвременниците, както и материалите от съдебното дело „Фридман – Задгорски – Коев – Грънчаров – Петрини – Косовски и други“² показват, че става въпрос не за стихийен терор и емоция, а за зловеща организация на един план, разработен, направляван и финансиран от Коминтерна, който има за цел болшевиизирането на България и Балканите и подчиняването им на СССР.

Част от организаторите и преките извършители на атентата са ликвидирани в дните след злокобното събитие, други са осъдени и обесени, а избягалите в СССР са ликвидирани при сталинските чистки през 30-те години или умират в болшевишките лагери на смъртта³.

След 9 септември 1944 г. повечето от тях са обявени за жертви на фашизма, увековечени са с паметници и паметни знаци, на техните имена са наречени улици, фабрики, училища, читалища. Политбюро на ЦК на БКП ги удостоява с народни пенсии, получавани и от наследниците им, дори и техни внуци се ползват с подобна привилегия⁴. И това става винаги с обяснението, че действията им са били антифашистки! Така се оправдават въоръжените нападения, обири и убийства, извършени от дейците на БКП, от дружбаши, анархисти, разбойници и от криминални типове, а Септемврийският метеж е обявен от БКП за първото в света антифашистко въстание.

Българските комунисти употребяват термините „фашистки режим“ и „фашистко управление“, когато Коминтернът започва да оценява редица събития в Европа като фашистки. Много либерални правителства са обявени за фашистки, а на социалдемократите е залепен етикетът „социалфашисти“. Дори управлението на БЗНС (1920–1923)

² Кървавият велики четвъртък. Атентатът в храм „Св. Неделя“. Стенографски бележки по делото „Фридман – Задгорски – Коев – Грънчаров – Петрини – Косовски и други“. Сириус, 1999.

³ В съветските лагери на смъртта и в резултат от чистките, организирани от НКВД, загиват по-голям брой български комунисти от ръководствата на БКП и младежката ѝ организация, които търсят спасение в СССР, отколкото от действията на българската армия и полиция.

⁴ ЦДА, ф. 1Б, оп. 6, а.е. 2968, протокол №221 от 21 март 1972 г. от заседание на ПБ на ЦК на БКП с взети решения за увеличаване на някои пенсии за особени заслуги и др.

е определено като „аграрфашизъм“. Превратите от 9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г., управлението на Демократическия сговор и на безпартийните кабинети в България също са наречени „фашистки“. Особено настойчиво тази практика се прилага след 1944 г., когато и някои от съюзниците на БКП в Отечествения фронт са наричани фашисти. Всеки представител на властта, който е бранил държавата от комунистическия терор и е държал на законността, е обявен за фашист. По този начин са заклеймени и стотици кметове, областни и околийски управители, данъчни служители, полицаи и военни, съдии, прокурори, свещеници, собственици на фабрики и фирми, трудолюбиви земеделци, дори и директори на училища и учители, които са си позволили да изключват ученици за конспиративна дейност или са им писали слаби оценки. Фашистки според БКП са прокуратурата, съдилищата, затворите, националното радио, по-голямата част от пресата, полицията, армията – едва ли не всички държавни и обществени институции до 9 септември 1944 г., а за най-голям фашист е обявен цар Борис III.

Имат ли основания твърденията на българските комунисти?

През 1996 г. на страниците на списание „Демократически преглед“ се провежда дискусия под формата на анкета, озаглавена „Имало ли е фашизъм в България?“, с участието на водещи български учени. Единодушно е мнението, че управлението в България в периода между Първата и Втората световна война е „авторитарно“, а фашистките организации нямат реална тежест в обществото. Превратите от 9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г. са определени като „военни“, а не „военно-фашистки“, а в периода 1935–1943 г. е наложен личен (авторитарен) режим на цар Борис III с ограничение на някои граждански права и свободи⁵. Основният извод на учените – организатори на анкетата, е, че тезата за България като „фашистка държава“ е остаряла идеологическа постановка, отхвърлена от съвременната историческа наука, и се използва със съмнителни политически цели⁶. Терминът „анти-

⁵ България в XX век. Очерки политической истории. Под ред. на Е. Л. Влаева. Москва, Наука, 2003, с. 263–264.

⁶ Анкета на сп. „Демократически преглед“ – „Имало ли е фашизъм в България?“, 1996, №4–5, с. 368–444; Спасов, Милчо. Имало ли е фашизъм в България? Избрана публицистика. София, Самиздат, 1998.

фашистка борба“ не е коректен и следва да бъде заменен с „антиправителствена борба“, която има за цел сваляне на правителството и смяна на прогерманския му курс. Един от най-утвърдените български изследователи на фашизма Николай Поппетров пише: „Фашизмът в лицето на отделна политическа организация (но и като идеология) не е на власт, не участва в управлението на страната“⁷.

Тук е мястото да се отбележи и становището на 22-ма водещи български историци от Института за исторически изследвания при БАН, СУ „Св. Климент Охридски“, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, НБУ и Института за изследване на близкото минало, че фашистко управление в България не е имало, защото: „В България не се създава водеща фашистка партия, която да има възможността да претендира за политическата власт. Фашизмът никога не идва на власт в България. Фашистките организации не участват в управлението на страната през целия период от 20-те години до есента на 1944 г. Установеният след 1934 г. режим не се ръководи от фашистка партия, не излъчва фашистки водач. Нещо повече, той е в противоборство с фашистките организации. Режимът няма и фашистка идеология. Той изобщо не създава систематизирана идеология. Управлението на страната от 1934 до 1944 г. е авторитарно, но не и фашистко. За цялото десетилетие на своето съществуване политическият режим остава изцяло безпартиен“⁸.

Настоящото издание на „Надвечерието на атентата. Велики четвъртък 1925 год.“ е в памет на жертвите на атентата в храм „Св. Неделя“, извършен преди 100 години⁹. Книгата допълних с информация за личността и делото на достойния полицай Пане Бичев и с описание на пътя на националното предателство и терора, изминат от БКП от деня на нейното болшевиизиране през 1919 г. до атентата. Автентичният разказ на Пане Бичев за „Кървавия Великден“ и извадките от стенографските протоколи от последвалия съдебен процес представляват изключително историческо свидетелство, останало скрито

⁷ **Поппетров, Николай.** Фашизмът в България. Развитие и прояви. Кама, 2008, с. 8.

⁸ Становище на български историци по въпроса: Имало ли е фашистки режим в България? 23 ноември 2022 г., www.bas.bg/?p=41867.

⁹ Книгата е преиздадена през 2006 г. от Цочо Билярски, изд. Анико.

през годините на българския комунизъм, което ни е особено необходимо днес, когато опитите за реабилитация на комунистическия режим и на престъпленията на БКП, както и пропагандата в полза на Москва, отново се разгарят с пълна сила!

Професор Вили Лилков